

Тетяна ПОМІНЧУК

БЕШКЕТУВАННЯ МОЛОДІ ПІД ЧАС РІЗДВЯНОГО КОМПЛЕКСУ СВЯТ ТА ЇХ НОМІНАЦІЯ В СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті розглянуто сучасний стан та особливості функціонування середньополіських зимових молодіжних бешкетувань. Здійснено етнолінгвістичний опис вербальних і невербальних компонентів культурного тексту та їх просторової варіативності, а також спробу системного опису діалектної лексики в складі тематичних груп.

Зимовий цикл свят як історично складена система є важливою ланкою народного календаря, що значною мірою організовує господарську й побутову практику, а також вірування та їх функціонування в межах традиційної духовної культури. Обрядовість цього циклу, зберігаючи багато старовинних народних звичаїв та вірувань, які найтісніше пов'язані з життям, природою, засновані на пізнанні й освоєнні навколишнього середовища людиною, водночас відображає практичний досвід землероба в його спробах вплинути на оточуючий світ, який, так чи інакше, впливав на його особисте життя.

Виходячи з поліського загальнообрядового контексту, зауважимо, що в обрядових комплексах поліщуків, а зокрема в традиційних календарних зимових обрядах, важливу роль відіграє елемент бешкетування. Матеріал, на якому буде здійснено його аналіз, охоплює територію Житомирської, Київської та Рівненської областей. Застосування комплексного етнолінгвістичного аналізу, що передбачає дослідження певного культурного явища в єдності всіх його невербальних і вербальних компонентів та просторової варіативності, сприяє реконструкції обряду й здатне забезпечити вирішення проблеми етимології явищ традиційної народної духовної культури¹.

У 1928 році І. Р. Лепер опублікував дослідження обряду *стерегти сонце* напередодні свята Петра. Цей обряд мав такий елемент, як бешкетування молоді. Він є обов'язковим компонентом зимового календарного циклу Середнього Полісся: *Ох ш|коди с|коко ро|б'ї|ї, |дурос'т'ї, во|рота з'н'ї|мал'ї у|д'ейк'ї і не|с'л'ї до х|лопця с|к'їм во|на в|стр'е|чалас; |воза на оста|ноўку за|т'агвал'ї, на стоў|ти, і на |хату чи х|л'ев [н. п. 1-10]. У Мар|йанк'ї на ди|мар с'т'ек|ло пок|лал'ї, во|на п'їдпа|л'їла ў*

Етнолінгвістика

¹ Конобродська В. Л. Східнословянський поховальний обряд як об'єкт етнолінгвістичного дослідження // Діалектологічні студії 2. Мова і культура. – Львів, 2003. – С. 40.

п'еч'е ў|ранці, чу|є д|им і|де у|хату, вона|думайє, шо|ком'іна н'є одотк|нула. Н'є. Д|ів'иц|а у|ком'ін – н'є в'ідно з'ірок на н'єб'і. [н. п. 3]. С'єно перє|т'агвал'і з од|ного м|єста у д|ругє [н. п. 1, 3]. Тут|д'адко шо|фером бу|ў, то ўз'а|ли х|лопц'і і через до|рогу ко|лесо по|в'ісли. Шо|фер|вишо|ў і по|бачи|ў, шо ко|лесо|в'іст'. О, ка|же, тепєр в'є|і будут' знат', шо тут шо|фер жи|вє [н. п. 13].

Залежно від контексту обряду в бешкетуваннях переважає один з мотивів: охоронний чи матримоніальний².

Охоронний мотив. У структурі народного календаря впродовж тисячоліть формувалася система календарного відзначення ритмів змін у природі, що відображена у святах та супроводжуваних їх обрядах. Недаремно календарна обрядовість східних слов'ян мала яскраво виражений аграрно-магічний характер³.

Структура різдвяного комплексу поліщуків ґрунтується на космології язичників. Вони пов'язували світотворення з моментом, коли з 24 на 25 грудня починає збільшуватися світловий день. Проходження головного світила через зодіакальні сузір'я в уяві наших предків пов'язане із особливим образом Сонця. В основу витворення цього образу та його буття покладено життя людини: народження, юність, одруження, змужніння, старість тощо, адже за моделлю людського життя людство складало уявлення про явища природи. В процесі розвитку на різних стадіях, перевтілюючись у різні образи, Сонце мало й різні назви: Сонце весняного рівнодення – Сонце періоду змужніння – символізувало бога Ярила; вогняне Сонце літнього сонцестояння – бога Семиярила, або Сімаргла; свято одруження Семиярила з богинею води Даною відбувалось в ніч на Івана Купала; Сонце осіннього рівнодення символізувало бога Світовида; бог зимового сонцестояння – Коляда⁴. За часом сучасне новоріччя збігається із прадавнім святом слов'ян різдвом Всесвіту – народженням небесних світил Сонця, Місяця й богині води Дани.

Найголовнішим святом у зимовому циклі часів язичництва було свято Корочуна. Корочун – давня назва Коляди. Вважалося, що природа в цей час завмирала, а сонце нібито з'їдав злий Корочун – темне слов'янське божество. Всесильна богиня неба Коляда народжувала нове сонце – маленького Божича. Язичники, намагаючись захистити новонародженого,

² Славянские древности: Этнолингвистический словарь: В 5 т. / Под общей ред. Н. И. Толстого. – Т. 1. – Москва, 1995. – С. 170.

³ Календарные праздники и обряды // Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры / Отв. ред. К. В. Чистов. – Москва, 1987. – С. 380.

⁴ Ярещенко А. Етнографічні особливості України // Українські традиції. – Харків, 2003. – С. 354.

виконували різні магичні дії, які стали основою народного свята Коляди⁵. До прийняття Володимиром християнства саме Різдво називалось Коротуном і означало народження з двох стихій води й вогню всього живого. Мабуть, таку назву воно дістало від того, що ночі ставали коротшими, бо свято припадає на час повороту сонця із зими на весну. Настає пробудження активних процесів у всій природі, а отже, і в організмі людини⁶.

Отже, особливо важливою стає ідея зустрічі нового сонячного року та активізації сил потойбічного світу. За віруваннями наших предків, у цей період відкривалося небо, активізувалися сили хаосу, пробуджувалася й ставала небезпечною всляка нечисть, яка може перешкодити визріванню світової сили. Люди відчували свою залежність від природного середовища, а тому намагалися різними засобами захистити себе, родину та свою працю від несподіваних стихійних лих, використовуючи давно сформовані й перевірені часом та предками магичні дії й ритуали.

Носії культурної інформації й до сьогодні зауважують, що характер новорічних свят впливає на долю всього року. В системі обрядодій, віднесених до зимового комплексу свят, сформувалася низка магичних актів, що мали охоронний (захистити себе від впливу злих сил) і відлякувальний характер. Так, колядники одягали на себе маски, щоб злі сили їх не розпізнали, ходили по хатах і співали величальні пісні Коляді, відганяючи темну нечисть, а молодь бешкетувала.

На думку вчених, характер бешкетування, а насамперед такі елементи як *викрадення, перекидання, розкидання, руйнування, блокування дороги* та ін., без сумніву, виконують сакральну функцію⁷ й дають підстави відносити їх до категорії охоронних, катартичних обрядів.

Матримоніальний мотив. У перехідний період від старого до нового року молодіжні забави були завершальним етапом у цілій низці вечірніх посиденьок. Основне їх спрямування – спілкування дівчат та хлопців з метою формування шлюбних пар на наступний річний цикл. Для звичайних повсякденних вечірок, які розпочиналися, як правило, в жовтні чи трохи пізніше (з Покрови, на Миколи) обов'язковим елементом ставала праця дівчат: *ве|чорк|і – там н|р|ал|і н|ражу, на вер|ет|е|но кру|тили, іа|пово|ротка бу|ла, то сп|ец|і|ал|но но|го|у кру|тили, виши|вали*

⁵ Лахман Г. Різдвяний вечір – святий вечір // Історичний календар. Науково-популярний альманах: – Вип. 7. – К., 2001. – С. 47.

⁶ Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітлені. – Т. 1. – Торонто, 1959. – С. 11.

⁷ Толстая С. М. Материалы к полесскому этнолингвистическому атласу: ритуальные бесчинства молодёжи // Региональные особенности восточнославянских языков, литератур, фольклора и методы их изучения. Тез. докл. и сообщ. III республ. конф. – Ч. 2. – Гомель, 1985. – С. 150.

[н. п. 9]. У святковий період увесь час присвячувався різноманітним розвагам та ритуальним дійствам: *во|рота з'ні|мал'ї у|д'єйк'ї і н'ес'лі до х|лопця с|к'їм во|на встр'є|чалас, а у|раниці вста|їут'ї і|д'їїл'ац'а, |д'є ч'ї|їє во|рота сто|їат'* [н. п. 1-10]; *бу|ло, шо од|д'єйк'ї до х|лопця з'є|л'онкої ч'ї чер|нілом в'їл'ї|вал'ї до|рогу на с'н'є|зу* [н. п. 1-3]; *на ба|гати |в'єчор їєк х|лоп'єц|луб'їт |д'єўчину, то |вон і|д'є до |їє ї под|вор'їє, да з'ні|майє во|рота, да за|нос'їт, шо б |шук'ала* [н. п. 10]; *у |баби во|ни не |будут знї|мат во|рот, бо їа ж |баба ста|ра, |нашо їа їїм; це, напри|м'єр, ти |д'єўчина, то х|лопци приї|дут з'ні|м'ут во|рота, бо з |їєїу зу|л'аїут* [н. п. 20].

Бешкетування як важлива складова частина календарних та сімейних обрядів у різній мірі характерні для всіх слов'ян, але найбільш поширені в обрядовості західних та східних слов'ян й мають багато спільного з карнавальними, сміховими формами поведінки⁸. Функціонування цього елемента не тільки в структурі календарних зимових обрядів, а й у інших обрядах, наприклад, весільному свідчить про його важливість як у семантичному, так і в структурному плані.

Тема шлюбного союзу та весільні мотиви, значення та функціонування яких активно досліджували Д. К. Зеленін, В. І. Чичеров, І. І. Земцовський, виступає основою взаємодії аграрної й весільної обрядовості, оскільки весільні обряди формувалися в системі землеробського календаря. Цю думку підтверджує й наявний фольклорний матеріал. У фольклорі календарних циклів зустрічається багато весільних мотивів, а в ритуалах обрядів – залицяльних забав та ігрищ молоді. Так, весільні мотиви могли виявлятися в календарних бешкетуваннях (знімали ворота на подвір'ї в дівчини й несли їх на подвір'я коханого парубка), і навпаки (під час весілля закривали димар, щоб наречена підпалила в печі, а дим пішов у хату). Це підтверджує відкритість та взаємодію різних підсистем у системі обрядовості нашого народу. Б. О. Рибаків у свою чергу, зауважував, що тут відбито обмеженість світогляду первісного землероба, коли аграрна магія була одночасно й статевою магією⁹.

Отже, бешкетування – це форма ритуальної поведінки (антиповедінки), яка містить дії, що суперечать нормі¹⁰.

В обрядовому контексті на позначення бешкетування використовуються номінативні одиниці зі значенням 'забава, жарт, витівка': *|балувац'а* н. п. 1, 2, *ш|коду ро|бит'* н. п. 1-4, 8-10, *ш|коду тво|рит'* [н. п. 1-4], *|дурос'т'ї ро|б'їт'* [н. п. 1, 2], *страш|не ро|б'їт'* [н. п. 1], *ли|хе |диво ро|били* [н. п. 11], *порчу роб'їли* [н. п. 37], *|капос'т' ро|б'їли* [н. п. 15], *|мерву ро|б'їли* [н. п. 25]. Зафіксовані номени сприймаються носіями культурної інформації позитивно, оскільки в цей

⁸ Славянские древности: Этнолингвистический словарь: В 5 т. – С. 171.

⁹ Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. – М., 1981. – С. 178.

¹⁰ Славянские древности: Этнолингвистический словарь: В 5 т. – С. 171.

період негласно дозволялися деякі прояви антигромадської поведінки, а для бешкетувань характерна певна «карнавальна свобода». До того ж, протягом святкового циклу така форма обрядової поведінки вважалась тимчасово нормативною, необхідною, природною: *Не, так прин'ято було, це н'росто см'і'ялис'а* [н. п. 1, 3]. *Та це шу'т'а. І лайат' не будеш, бо це гу'л'анка.*

У повсякденному житті, поза контекстом обряду, елементи бешкетування засуджувалися й навіть підлягали покаранню за звичаєвим правом. Відповідно до цього, номен бешкетувати в сучасній українській мові функціонує зі значеннями 'чинити бешкет, розбій, насильство; порушувати дисципліну, пустувати' й має більшою мірою негативні відтінки в значенні [8: 1: 164], [1: 49]¹¹. Як бачимо, номінація є невіддільною від матеріальної й духовної культури народу, а кожне слово несе певне семантичне навантаження лише в зв'язку з обрядом.

В досліджуваних мікрокультурах поширені різноманітні дії.

1. Красти в сусідів вози, сани, ворота, копу сіна, переносити їх в іншу частину села: *Х'в'іртку з'н'і'май'ут', захо'вай'ут', а то'де ха'з'ай'ін шу'кає, а во'ни т'ребу'ють мого'рич* [н. п. 27]. *Х'лопці приш'ли ў'хату, а'д'ако там й'їх не ў'гос'тиў' добре, то во'ни во'рота, мож'ут' ву'лі, й'ак п'ч'їл нема, в'инести дес' на'поле* [н. п. 22]. *До деў'чат до'кого не'бу'т' ус'кочат' у'хату шо не'бу'т' укра'дут' – й'а'ку по'душку, х'устку, шо не'бу'т'. На'д'руг'ї ден' при'носили да каж'ут' – «Могорич». [н. п. 35] Укра'дут' і зав'ез'ут' до'д'ругого'д'ад'ка'возика, сан'ї, л'їбо шо, пере'вернут' шо* [н. п. 25]. *Ста'р'ї л'уди сп'лат'. Х'лопці розбе'рут' воза і аж на чер'дак. Д'ед л'ег спат' на'воз'ї, шо'б на'Новий год не ў'к'рали'воза. То во'ни аж у ста'вок зако'тили з'д'едом'воза* [н. п. 43]. *Забуде'ца хаз'ай'ін стай'ну замкнут, то м'ї заберем і поїхали на л'ес. Стус'каєм'оса з гори і покинем тийе сан'ї* [н. п. 31].

2. Розкидати дрова, колоди, бочки, драбини, одяг: *О'дежи шо'б на дво'ре не'в'ес'ело. Позак'ї'дай'ут' о'дежу кру'гом, за'тагвал'ї во'зи і ў'дво'ре й'а'ку не'бу'т' порчу ро'б'їли* [н. п. 37]. *У'д'ад'ка бу'ла ко'лодка здоро'венка, то м'ї за ту ко'лодку поко'тили, поко'тили з го'ри до'л'еса* [н. п. 31]; *По'рога во'з'м'ут по'д'н'їм'ут да зан'е'сут, с'еред до'роги по'ложат', й'е'ку ко'п'їцу роз'вернут'* [н. п. 35]. *Щ'е не роз'вид'н'їло а во'ни переко'тили'бочка бу'ла, і д'рова* [н. п. 11].

3. Блокувати обрядовими предметами дорогу: *Воз'мут коло'Берика'лаў'ку да зане'сут, нап'риклад, до ме'не або на перех'рес'т'а да'тамока розоп'нут'. Шо'б хто'й'еде, шо'б у'пало* [н. п. 16]. *До'рогу*

¹¹ Словник української мови: В 7 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1970. – С. 164; Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.-Ірпінь, 2004. – С. 49.

поперекла¹даїут, шоб не ¹мона було про¹їехат¹ чи про¹їти [н. п. 35].
До¹рогу пере¹го рожсва¹ї ко¹лодам¹ї [н. п. 3].

4. Закидати вози, сани, драбини, колоди, колеса, плуги, борони, ворота на дахи будинків: Пло¹ти ві¹ламуй¹ут, во¹рота на Вар¹вари зні¹май¹ут да на¹хату за¹нос¹ат [н. п. 15]. А¹ сан¹ї на¹хату на г¹реб¹їн¹ [н. п. 22]. Оз¹:о їкра¹дут¹ за¹везут¹ до д¹ругого д¹ад¹ка¹ возика, сан¹ї –¹л¹їбо ш¹. То¹му перевернут¹ ш¹[н. п. 22].

5. Закривати димар склом або іншими прозорими предметами, які не заважають бачити зоряне небо, щоб дим не міг вийти на вулицю: ¹Леску пос¹тав¹її, за¹л¹ез¹ї да шк¹лом нак¹рил¹ї. У¹ранци зато¹п¹їла ха¹з¹айка –¹пої¹на¹ хата¹ диму [н. п. 6, 15, 37].

6. Підпирати важкими предметами двері або зав'язувати їх, щоб господарі не могли вийти з хати: Закла¹дут¹ д¹вер¹ї і поди¹рай¹ут –¹ли¹хе¹ диво ро¹били [н. п. 11]. Потп¹ї¹рал¹ї д¹в¹ери, шоб не мог¹ в¹їти на двор хаз¹айн [н. п. 37].

7. Кидати в колодязь глечики, колоди, діжу, жердини.

8. Імітування дороги від парубка до дівчини: До¹рог¹ї сте¹лили, ¹попелом в¹їси¹пали, і с¹м¹ет¹:ам в¹їси¹пали [н. п. 25].

9. Здійснювати гам, шум, стук і т.п.: Од¹на т¹отка пош¹ла з молот¹ком да с¹тукай¹е, б¹разкай¹е [н. п. 37].

10. Робити засідки й лякати дівчат.

Такі елементи бешкетувань як викрадення, перекидання, розкидання, руйнування, блокування дороги та ін., а також локуси, в яких вони здійснювалися, привертають особливу увагу. Реалії (предмети господарського вжитку), які могли стати об'єктом інтересу, учасники бешкетувань можуть переміщувати в просторі до дверей, до порогу, з двору, від воріт і т. п. Це пов'язано з уявленням про нечисті локуси – поза домом (на подвір'ї, за дверима, на даху будинків, на перехресті й т. п.) людині загрожує негативний вплив небезпечних духів, а тому необхідно відлякати їх: ко¹лодам¹ї ч¹ї¹мос¹ до¹рогу горо¹д¹їл¹ї [н. п. 1]; во¹рота зні¹мали, за¹носили ї¹бо¹лото [н. п. 25]; через до¹рогу ко¹лесо по¹в¹їсили [н. п. 13]; закла¹дут¹ д¹вер¹ї і поди¹рай¹ут [н. п. 11]; ¹вул¹ї¹винесут¹ дес¹ на¹ поле [н. п. 22]; у ста¹вок зако¹тили з¹ д¹едом¹ воза [н. п. 43]; ¹лаї¹ку зане¹сут на перех¹рес¹т¹а [н. п. 16].

Отже, локус обрядодій представлений номінативними одиницями, що відображають переміщення предметів на вулицю, на кладовище, на подвір'я сусідів, в річку, на дах будинків, на дерево, на край села, на дорогу, на село. Аналіз деструктивних елементів бешкетувань (викрадення, перекидання, розкидання, руйнування, блокування дороги) дають підставу вважати, що

вони виконують сакральну функцію й за своєю природою можуть відноситися до категорії охоронних, катартичних обрядів¹².

Бешкетування можуть функціонувати відносно автономно або органічно включатися в певний обрядовий контекст. Вони мають різне спрямування та семантику – залежно від комплексу, до якого входять. Так, у складі купальського обряду бешкетування пов'язували з мотивом оберегу від нечистої сили, в період зимових свят ці дії стосуються господаря дому, який або не дозволив колядувати чи щедрувати, або погано обдаровував гостей: *Хо|дили шче|дру|ват'. Х|лопци прии|шли ў |хату, а |д'ад'ко їйх не ўгос|тиў |добре, то во|ни во|рота, |можут' |вул'і, ѡак п'ч'іл не|ма, |винести дес' на |поле. У нас во|рота зн'а|ли да на дуб на го|л'е поч'е|тили. А |сан'і на |хату на з|реб'ін – розоб|рал'і на дво|ри |сан'і і пок|лали на з|реб'ен' на |хату. Дра|бини повит'а|гали і ск|лали |поўнос'т'у на |хат'і. А ў|ранци |ход'ат' по до|роз', шю теї |д'ад'ко |буде ка|зат', ч'і кри|чат', ч'і ру|зат' їйх, ч'і про|сит'.*

– Х|лопци, |л'ез'те поз'н'і|маїте |сан'і.

– А |буде мого|рич?

– |Буде.

Посту|кали. |Бат'ко зак|ликаў у |хату. [н. п. 22].

Ритуальні бешкетування на Поліссі могли здійснювати в різні періоди: *зимою* – в ніч на Різдва, Новий рік, Водохреща, перед святом Андрія; *весною* – в Страсну неділю, на Великдень; *літом* – в ніч на Івана Купала, на свято Петра, на Трійцю чи Русалії (наступний понеділок після трійцької неділі); *восени* – на Покрову.

На обстеженій території бешкетування найчастіше відбуваються під час свята Купала та зимових свят. Це два найбільш небезпечні періоди в році (зимове й літнє сонцестояння), які відзначаються активізацією нечистої сили. Бешкетування функціонують у молодіжних обрядах як продовження вечірок або як форми ритуальної поведінки напередодні свят Андрія чи Старого Нового року зі специфічною семантикою. Бешкетувати могли:

– на *Вар|вари ба|гато ш|коди ро|б'іли* [н. п. 15, 37, 38];

– на *Чудо шю |не|бут' уст|ройат'* [н. п. 16, 35].

– на *Анд|рейа шю хоч в'іроб'|л'ал'і* [н. п. 1-5, 22, 34, 37, 39, 43];

– *перед |Новим С|тарим годом на Ш|чодрий:* [н. п. 1 – 15, 18, 20, 22, 23 – 27, 29, 31, 32, 35, 38, 41, 42].

Найбільш придатною для бешкетування вважалася ніч: *|Це ро|б'ілоса |ноч.у, у че|соў о'|д'інац'ат', две|нац'ат' |ноч'і, пос'ле то|го, ѡек покол'а|дуйт' да |само ро|б'ілі запад'ло |тим хто не розр'е|шаў шче|дро|ват'* [н. п. 1]. Характерною рисою обстежених мікрокультур є

¹² Толстая С. М. Материалы к полесскому этнолингвистическому атласу: ритуальные бесчинства молодежи... – С. 150.

віднесеність обрядових бешкетувань переважно до вечора напередодні Старого Нового року [н. п. 1 – 15, 18, 20, 22, 23-27, 29, 31, 32, 35, 38, 41, 42]: *Це на Нов'ї год ш коду ро б'їли, н е їек кор же п'ек'ли, а на ба гати в'ечор* [н. п. 10]; *це н е на Анд рейа у нас, а п'рот'ї Нового года* [н. п. 7].

У ролі порушників порядку виступали неодружені сільські парубки та підлітки. Вони, залишивши вечірки, збиралися й колективно бешкетували на селі, поки дівчата ворожили. Наголосимо, що кожна із статевиких груп виконували різні завдання, залежно від власних потреб: *дейк'ї воро жиї і, а х'лотци ш коду ро б'їли* [н. п. 37].

Адресатами бешкетувань могли стати:

- сусіди;
- всі жителі села;
- дівчата на виданні;
- незаміжні дівчата, які або не вийшли заміж, або відмовили женихам.

Бешкетування нерідко здійснювали передодняні колядники або щедрівники, дії яких ставали реакцією на недостатню щедрість господарів дому: *їек гос подар н е розр'єшаї спеват' то ка залі – «Сва те рождест во шоб ваїу хату і с'ен і роз н ес ло!» Часом п'їдн'ї рал'ї хоз айе вої у хат'ї, шоб н е могл'ї вїт'ї* [н. п. 1, 3].

Етнолінгвістичний аналіз культурного явища передбачає не тільки аналіз його плану змісту, основних тем і мотивів, що формують культурний текст, виявлення систем різнопланових одиниць, а й ґрунтовний всебічний опис лексики, яка функціонує в його системі. Тематична група лексики, яка складає номінацію бешкетувань розгалужена й різноманітна. У ній можна виділити такі лексико-семантичні групи:

назва свят обрядового комплексу – *Чудо, Вар вари, Анд реї, Розд во, С тарїї Новї год*;

назви дійових осіб обряду – *ха з'айка, ха з'айїн, гос подар, д'ейк'ї, х'лотци*;

назви одиниць темпорального плану – *ноч, в'ечор, поїноч, на Вар вари, на Чудо, на Анд реїа, на Ш чодрїї, на Ба гату ку т'у, перед Новим С тарїм годом, у че сої две нац:ат', о д'їнац:ат' ноч'ї*;

назви реалій обряду – *со лома, д рова, стог с'ена, воз, л еса, п'луг, кол'есо, ко лода, сан'ї, ка л'їтка, х'ворточка, во рта, с'тек'ло, лаїка*;

назви одиниць акціонального плану – *бабувац:а, ш коду ро бит, ш коду тво рит', дурос'т'ї ро б'їт', страш не ро б'їт'*;

назви одиниць локативного плану – *хата, двор, перех рес'та, под'ворок, ул'їца, к'ладб'їшче, р'ечка, к'риша, д'ерево, край с'є'ла, до рога*.

Досвід показує, що найбільш життєспійкими й здатними до розвитку виявляються ті форми календарної обрядовості, що втратили тісний зв'язок із релігією й трансформувалися в явище народного мистецтва, святкової

розваги. Бешкетування за своєю природою є деструктивними, й, логічно, не привертали особливої уваги церкви в процесі пристосування язичницьких звичаїв й обрядів до церковних. Тому, можливо, й збережені в пам'яті народу та продовжують побутувати. Вони поступово втрачають первісно закладений у них сакральний зміст й трансформуються, набуваючи нових форм, як, наприклад, у с. Словечно: *Пе|рину на ину|рочок прик|л'ейіу і опус|т'іу на сан|т'іметроу|с'еміс'ат у ди|мар; зато|тій|печ, дим і|д'е, пе|рина к|рут'іц:а і|через іе|іе ўраш|чен'ііе|дим і|д'е у|хату, а на|ружсу|н'е* [н. п. 1].

Отже, бешкетування як форма ритуальної антиповедінки є важливим елементом у структурі святкового комплексу. Залежно від контексту обряду в бешкетуваннях переважає один з мотивів: охоронний чи матримоніальний. Деструктивний характер обрядодій, їх локативна й темпоральна характеристика та пояснення своїх дій інформаторами, які наголошують, що бешкетували з метою загородити дорогу нечистій силі, відігнати й залякати її й т.п., свідчать про наближення бешкетувань до інших ритуалів (проводів, відгону, символічного знищення нечистої сили) й дають підставу вважати, що вони виконують сакральну функцію й за своєю природою можуть відноситися до категорії охоронних, катартичних обрядів.

Список населених пунктів.

1. Словечно Овруцького р-ну Житомирської обл.
2. Тхорин Овруцького р-ну Житомирської обл.
3. Бокиївщина Овруцького р-ну Житомирської обл.
4. Черевки Овруцького р-ну Житомирської обл.
5. Пішаниця Овруцького р-ну Житомирської обл.
6. Виступовичі Овруцького р-ну Житомирської обл.
7. Журба Овруцького р-ну Житомирської обл.
8. Потаповичі Овруцького р-ну Житомирської обл.
9. Гошів Овруцького р-ну Житомирської обл.
10. Ігнатпіль Овруцького р-ну Житомирської обл.
11. Мойсіївка Коростенського р-ну Житомирської обл.
12. Рижани Володарсько-Волинського р-ну Житомирської обл.
13. Стирти Черняхівського р-ну Житомирської обл.
14. Рудня-Ушомирська Коростенського р-ну Житомирської обл.
15. Кишин Олевського р-ну Житомирської обл.
16. Юрово Олевського р-ну Житомирської обл.
17. Курчиця Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл.
18. Мелені Коростенського р-ну Житомирської обл.
19. Сарновичі Коростенського р-ну Житомирської обл.
20. Чоповичі Малинського р-ну Житомирської обл.
21. Пиріжки Малинського р-ну Житомирської обл.

22. Куліші Ємільчинського р-ну Житомирської обл.
23. Рясне Ємільчинського р-ну Житомирської обл.
24. Середи Ємільчинського р-ну Житомирської обл.
25. Країщина Володарсько-Волинського р-ну Житомирської обл.
26. Облітки Радомишльського р-ну Житомирської обл.
27. Вишевичі Радомишльського р-ну Житомирської обл.
28. Літки Луганського р-ну Житомирської обл.
29. Червона Волока Луганського р-ну Житомирської обл.
30. Рудня-Жеревці Коростенського р-ну Житомирської обл.
31. Лозниця Народицького р-ну Житомирської обл.
32. Селець Народицького р-ну Житомирської обл.
33. Рудня-Базарська Народицького р-ну Житомирської обл.
34. Рудня-Радовельська Олевського р-ну Житомирської обл.
35. Глинне Рокитнянського р-ну Рівненської обл.
36. Дроздинь Рокитнянського р-ну Рівненської обл.
37. Борове Рокитнянського р-ну Рівненської обл.
38. Чудель Сарненського р-ну Рівненської обл.
39. Берестя Дубровицького р-ну Рівненської обл.
40. Яполоть Костопільського р-ну Рівненської обл.
41. Яцьковичі Березнівського р-ну Рівненської обл.
42. Липки Гощанського р-ну Рівненської обл.
43. Кухарі Іванівського р-ну Київської обл.
44. Машеве Чорнобильського р-ну Київської обл.

В статтє рассмoтрено современное состояние и особенности функционирования среднеполесских зимних молодежных бесчинств. Осуществлено этнолингвистическое описание вербальных и невербальных компонентов культурного текста и их пространственной вариативности, а также попытку системного описания диалектной лексики в составе тематических групп.

The article deals with the present-day state and functioning features of Middle Polissya winter youth games. Ethnolinguistic description of verbal and nonverbal components of cultural text and their spatial variation is carried out; the system description of dialect vocabulary is given in composition thematic groups.